

primer, Mammut kot predelovalec goretxa s tem materialom podložene ali obdelane dele hlač na kolenih, na zadnjici pa je dodatno všita še cordura. Lowe Alpine prisega na nov material »triplepoint«, poliuretanski material, izdelan tako, da so na poseben material nanešeni delci keramike, kar da tkanini novo vrednost. Kot pravi ta izdelovalec, naj bi imeli takšni plastni materiali prednost pred laminati, kar zadeva trpežnost in daljšo življenjsko dobo.

Naposled obstajajo med drugim fantastične nadvse tenke hlače iz elastičnega flisa (na primer Power Stretch, ki jih izdeluje Lowe), ki so lahke in prijetne za nošnjo, ki deloma varujejo pred vetrom, skupaj z vetrnimi hlačami pa po načelu čebulne glavičice odpirajo številne možnosti.

NEIZMERNE OBLAČILNE MOŽNOSTI

Z lahкими oblačili ima gorski popotnik več veselja do gibanja v gorski naravi. Zato naj bi hribovske hlače izbrali tako, da bi prišlo do veljave »načelo čebulne glavičice« oziroma načelo plasti: pod normalnimi hribovskimi hlačami bi moralo biti še dovolj prostora za dolge spodnje hlače, če bi bila potreba, pa bi preko vsega oblekli še vetrne hlače.

Prednosti dolgih hribovskih hlač so med drugim te, da gornika sonce ne opeče po mečih, da plast zraka med nogo in hlačnico kot izolator poleti hladi in pozimi greje, poleti je mogoče v tem primeru nositi kratke nogavice, v normalnih razmerah pa si prihranimo nošnjo včasih

kar nadležnih gamaš, saj ob takih hlačah sneg in kamenčki ne morejo priti v čevlje.

V razkoraku naj bi bile hribovske hlače dovolj udobne, predvsem pa naj bi bile hlače iz tkanine, ki ne draži kože.

Sploh ni lahkomišelnost, da se v vročem poletju odpravimo v gore v kratkih hlačah. Seveda pa ni pametno, da v nahrbtniku ne bi imeli normalnih dolgih hribovskih ali vsaj vetrnih hlač.

Dobre hribovske hlače naj bi imele velik zunanji žep. Pri tem je vredno paziti na to, da je tako velik, da je v njem dovolj prostora tudi za zemljevid.

Samo primerno ukrojene hlače, ki se kar najbolje prilagajajo postavi in se v njih dobro in udobno počutimo, so dobre hribovske hlače. Ženske hribovske hlače so ukrojene drugače kot moške. So ljudje z dolgimi nogami in drugi, ki imajo kratke okončine. Če pri nakupu ne veste natančno, kakšne hlače bi si izbrali, prinesite s seboj v trgovino svoje hribovske čevlje in oboje oblecite skupaj. Za vsak primer pa v trgovini vprašajte, če je kupljeno še mogoče zamenjati.

V gorah sta svoboda in prostost. Za poti »tja gor« se seveda lahko vsakdo (in vsaka) obleče čisto po svojem okusu. Toda kdor se odloči za tesno se oprijemajoče hlače, ki poleg tega nemara segajo le do kolen, mora vendarle imeti take noge, da se mimoidoči ne bodo najprej smejali v brk in pozneje zbijali močne šale na ta račun, potem ko bodo srečali takega pogumnega gorskega obiskovalca.

STATISTIKE NESREČ SE V ZDA IN KANADI LOTEVAJO DRUGAČE KOT PRI NAS

GORSKE NESREČE V SEVERNI AMERIKI

MIRAN MITAR¹

Namen sestavka je prikazati (1) način predstavitve podatkov o gorskih nesrečah v Severni Ameriki, (2) možno uporabnost študije primerov, statistik in analiz o gorskih nesrečah, (3) osnovne značilnosti gorskih nesreč v Severni Ameriki ter (4) nekatere ugotovitve iz analize posameznih primerov.

PREDSTAVLJANJE PODATKOV

AAC (The American Alpine Club) in ACC (The Alpine Club of Canada) že od leta 1951 dalje zbirata, analizirata in planinski in strokovni javnosti posredujeata osnovne podatke in analitične ugotovitve o gorskih nesrečah v obliki krajših zvezkov – biltenov (obseg do 100 strani formata A5).

Pričujoči prikaz je narejen na osnovi pregleda biltenov iz let 1995 in 1996 (Accidents in North American Mountaineering 1995; Accidents in North American Mountaineering

1996), ki obravnavata stanje za eno leto nazaj (tj. za leti 1994 in 1995).

V teh biltenih v uvodu urednika (John E. Williamson /ZDA/ in Orvel Miskiw /Kanada/) zelo na kratko (2 strani) predstavi glavne značilnosti in posebnosti gorskih nesreč v posameznem letu (posebej za ZDA in Kanado), nakar je pozornost namenjena prikazu posameznih primerov. Za Kanado je bilo v letu 1994 prikazanih 24 primerov (od skupno 25), leta 1995 pa 21 primerov (od skupno 24). Za ZDA je bilo v letu 1994 prikazanih 82 primerov (od vseh 158), v letu 1995 pa 92 (od vseh 168). Posamezen primer je obravnavan s treh zornih kotov: zorni kot dogodka (udeleženci in aktivnosti), zorni kot reševanja (aktivnosti reševalcev) in kratka analiza (vzrokov) primera (včasih so dodani predlogi). Obseg pozornosti posameznim primerom je različen (od 10 vrstic do dveh strani), kar je pogojeno s posebnostmi primerov. Prav tako je potrebno opozoriti, da so v večini primerov navedeni podatki udeleženih oseb (ime, priimek, starost), izjemoma so uporabljene začetnice.

Nato so podane tri statistične tabele (preglednice). V prvi tabeli (obseg 1 stran) so prikazana števila evidenti-

¹ dipl. sociolog, mag. obramboslovja, višji predavatelj, VPVŠ, član PD SCT, e-mail: Miran.Mitar@vpvs.uni-lj.si; naslov avtorja: Mitar, Zikova 2, 1241 Kamnik

ranih gorskih nesreč (za obdobje 1951–1995 za ZDA, 1959–1995 za Kanado), število udeležencev oseb, število mrtvih in poškodovanih. V drugi tabeli (obseg 1 stran) je podan prikaz po regijah (oz. zveznih državah), in sicer najprej tako, da je prikazano skupno število (nesreč, udeležencev oseb, mrtvih) v obdobju 1959–94 (oz. 1951–94 za ZDA) v primerjavi s stanjem v letu 1995. V tretji tabeli (obsega 3 strani skupaj z dodatnimi pojasnili) pa so podani (za obdobje 1951–1994 skupaj in za leto 1995) osnovni podatki v zvezi z

- nesrečo:
 - teren (skala, sneg, led, reka, neznano);
 - faza ture (vzpon, sestop, neznano);
 - neposredni (primarni) vzrok (19 različnih navedenih vzrokov, drugi vzroki in neznano);
 - (sekundarni) dejavniki, ki so pripomogli k nesreči (navedenih je 18 različnih vzrokov in drugo);
 - mesec v letu (12 mesecev in neznano);
- in udeleženci:
 - starost (pod 15; 15–20; 21–25; 26–30; 31–35; 36–50; nad 50; neznano);
 - izkušnost (brez oziroma majhna; zmerna /1 do 3 let izkušenj/; izkušeni; neznano);
 - tip poškodb ali bolezni (13 različnih kategorij, drugo in brez poškodb).

V biltnu so navedeni še naslovi uradnikov Zveze gorskih reševalcev (Mountain Rescue Association) iz ZDA in Kanade, nato pa naslovi reševalnih organizacij – članic zveze.

MOŽNA UPORABNOST ŠTUDIJ PRIMEROV, STATISTIK IN ANALIZ

Uporabnost študij posameznih primerov, statistik in analiz (oz. analitičnih ugotovitev) o gorskih nesrečah je lahko za različne akterje različna:

- za radovedne je lahko samo informacija o nesrečah, ki so se zgodile ljudem, namenjenim v gore predvsem zaradi rekreativnega in športnega udejstvovanja;
- za novinarje je lahko snov za obveščanje javnosti o dogodkih in nevarnostih v gorah (obveščanje je lahko korektno, lahko pa tudi ne);
- za same akterje (predvsem planince in plezalce) so lahko take informacije koristne predvsem iz zornega kota primarnih in sekundarnih »vzrokov« nesreč (na splošno) in posebej z vidika razmer (v določenem letnem času) na konkretni gori (ali v smeri). Takšna »povratna informacija« je lahko osnova za »učenje na napakah«, ki so jih storili udeleženci nesreč in pripomoček za ustrezno odločitev tako v fazi načrtovanja kakor tudi pri sami izvedbi planinske ali alpinistične ture;
- za odgovorne v planinskih organizacijah (društva, zveza) so lahko taki podatki in informacije koristni:
 - iz zornega kota načrtovanega (npr. predavanje 1 x letno) poučevanja članov o »vzrokih« in morebitnih »preventivnih« ukrepih;
 - iz zornega kota načrtovanega usposabljanja članov za varno gibanje (hoja, plezanje ipd.) v gorah;
- za odgovorne v reševalni službi:

– za pregled obsega, strukture in dinamike gorskih nesreč, kar je osnova za »letno oceno stanja« gorskih nesreč;

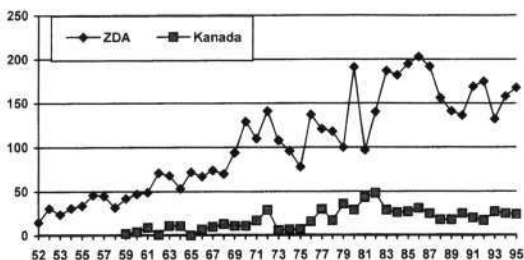
– za pregled obsega, strukture in dinamike reševanja, kar je lahko osnova za »letno oceno dela« (reševalne službe in drugih akterjev);

– za raziskovalce s področja zgodovinskih, humanističnih in družbenih ved pa so lahko taki podatki koristni kot osnova za različne raziskave (npr.):

- nesreče v zgodovini planinstva in alpinizma,
- psihološki, socialno-psihološki in družbeni dejavniki nesreč,
- vrste poškodb in bolezni udeležencev gorskih nesreč,
- vrste in načini organiziranosti planinske, alpinistične in reševalne dejavnosti,
- možnosti preventive ipd.

OSNOVNE ZNAČILNOSTI GORSKIH NESREČ V SEVERNI AMERIKI

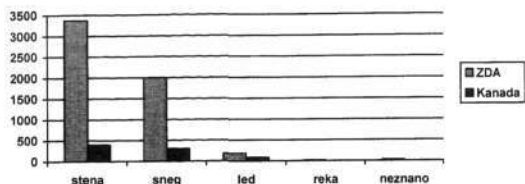
Iz obeh zvezkov so razvidne naslednje ugotovitve: V obdobju od leta 1951 do 1995 so v ZDA evidentirali 4515 gorskih nesreč, od tega 168 v letu 1995². V času od leta 1990 dalje letno zabeležijo od 132 (1993) do 175 (1992) primerov. V zadnjem obdobju ni nekega izrazitega trenda, največje število nesreč je bilo zabeleženo leta 1986 (203). V Kanadi so od leta 1959 do 1995 zabeležili 677 gorskih nesreč, od tega 24 v letu 1995. V času po letu 1990 se giblje število od 17 (1992) do 25 (1994). Največje število je bilo zabeleženo leta 1982 (48).

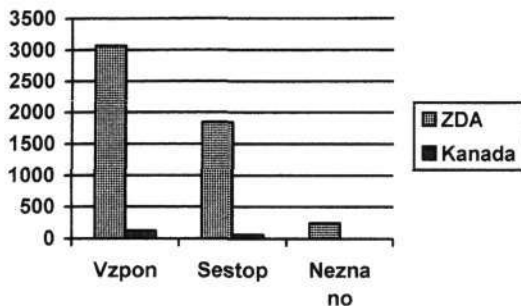
Število gorskih nesreč v ZDA (1951–1995) in v Kanadi (1959–1995)

Največ nesreč se je zgodilo v steni, nato na snegu. Večina je bila pri vzponu. Najpogostejši neposredni (primarni) vzroki so padci v steni, padci in zdrsi na snegu ter padajoči objekti (kamenje, led ipd.). Najpogostejši prispevajoči (sekundarni) vzroki pa so plezanje brez naveze, precenjevanje lastnih sposobnosti, neustrezna oprema in obleka, brez ustrezne zaščite, vremenske razmere, solo plezanje, plezanje brez čelade ipd.

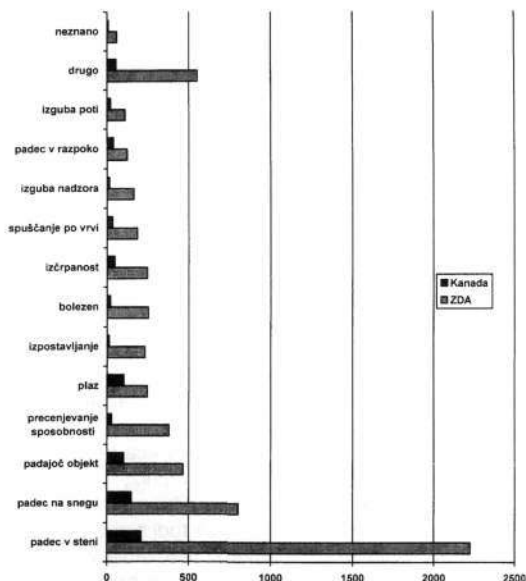
² Samo število primerov (npr. 24 v Kanadi in 168 v ZDA) je relativno majhno, zato je mogoče sklepati, da so v biltenih upoštevane samo težje gorske nesreče (s smrtnimi in hudimi poškodbami).

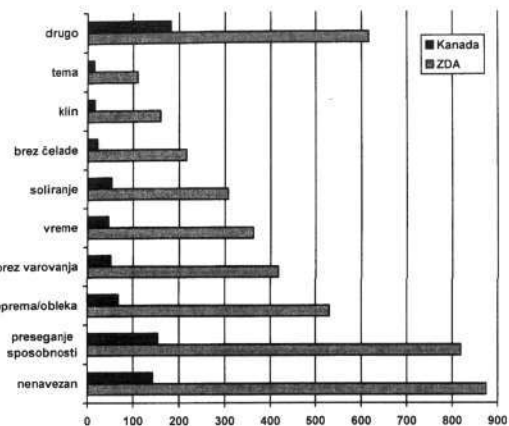
Število nesreč po vrsti terena (podlage) v letih 1952-1995

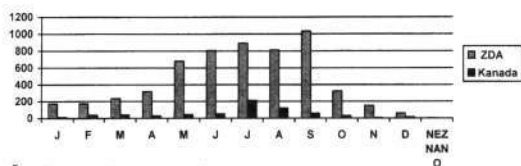
Število gorskih nesreč pri vzponu in sestopu

Število nesreč po primarnih vzrokih

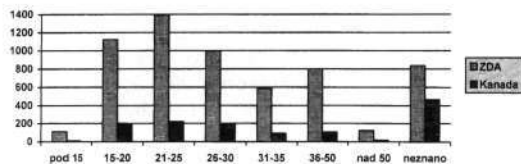

Število nesreč po sekundarnih vzrokih

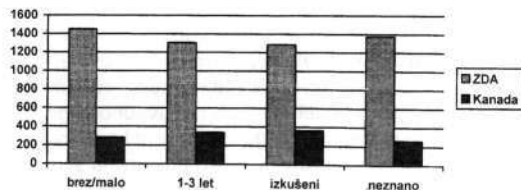
Število nesreč po mesecih

Med udeleženci so prevladovali osebe v starosti od 21 do 25 let, sledijo osebe, stare od 15 do 20 let, ter osebe, stare od 26 do 30 let.

Število udeležencev po starosti

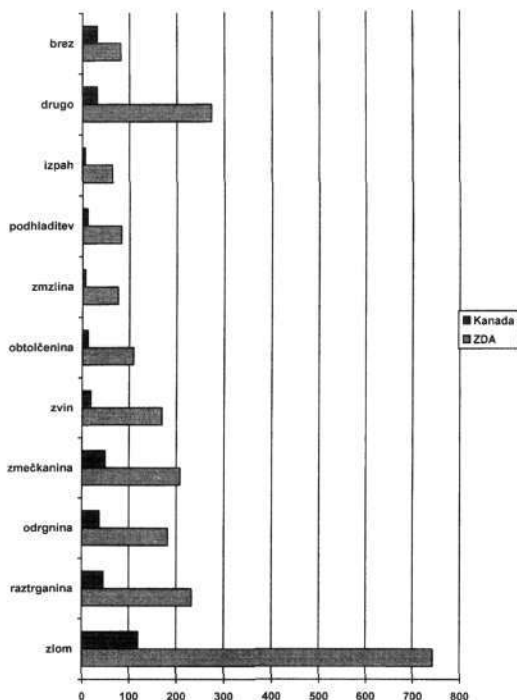
Med udeleženiimi osebami je bilo brez izkušenj (ali z malo izkušenj) 1429 oseb, zmerne izkušnje je imelo 1280 oseb, izkušenih je bilo 1216 oseb (za ZDA).

Izkušnost udeležencev

Največ nesreč se je zgodilo v obdobju poletnih mesecev, najmanj pa decembra. Podrobnejša razporeditev po mesecih je razvidna iz prikaza.

Najpogostejše poškodbe in bolezni v nesrečah (upoštevani udeleženci po letu 1984) so bile:

Vrste poškodb, ki so jih utrpeli udeleženci

NEKATERE ZANIMIVE UGOTOVITVE

Pred navajanjem (izbranih) ugotovitev iz posameznih analiz je potrebno opozoriti na protargument zoper pretirano trditev, da je planinstvo preveč nevarna dejavnost. Urednik **Williamson** (1995; 2) je opozoril, da lahko vsakdo, ki ima v življenju neki življenjski smoter, odgovori na vprašanje »Zakaj tvegamo, zakaj izzivamo naravo na način, ki omejuje možnosti našega preživetja?« z nasprotnim vprašanjem, zakaj ne postavimo istega vprašanja voznikom, ki drvijo vsak dan v cestnem prometu več kot sto kilometrov na uro. Nato pa je dodal, da pozoren pregled podatkov pokaže, da je možnost preživetja večja kot pri mnogih drugih dejavnostih, če se izzivov lotimo s potrebnim znanjem, spretnostmi in izkušnjami.

Izbor nekaterih ugotovitev je narejen na podlagi spoznanja, da so v vsaki nesreči (v različni kombinaciji) prisotni tako objektivni kakor tudi subjektivni dejavniki. Bolj kot zaradi prikaza vloge posameznih »povprečnih« dejavnikov je bil izbor ugotovitev narejen na podlagi »vtisa« nekaterih posebnosti ali nenavadnosti primerov. Eden od namenov takega izbora je prikazati raznolikost različnih dejavnikov, ki lahko prispevajo svoj delež k nesreči. Prav tako je namen prikazati nekatere »zanimive« ugotovitve in komentarje iz analiz primerov.

Nekaj zanimivih ugotovitev:

- Na Mount Athabasci (3490 m; Rocky Mountains, Alberta, Kanada) je plaz pokopal gorskega vodnika in tri

študente. Čeprav so bile razmere ocenjene za nenevarne, je izkušene udeležence presenetil manjši plaz. V analizi je poudarjeno, da planinstvo ni natančna znanost, zato je vedno prisotno in pogosto tudi nepredvidljivo tveganje.

- Na 1869 metrov visoki gori v Britanski Kolumbiji (Kanada) je eden iz skupine petih turnih smučarjev zapeljal z vrha, ne da bi se prepričal o izteku strmine. Padel je čez skalo in povzročil manjši plaz, ki ga je porinil čez rob prepada. V analizi je poudarjeno, da je tveganje vedno razvidno po nesreči (postfestno). **Planinstvo je trajna vaja v napovedovanju možnih posledic in vrednotenju ogrožanj.** Često je ključ varnosti v sposobnosti, videti dovolj daleč verigo možnih dogodkov, če hočemo oceniti realno prisotnost ogrožanja.

- Na pobočju Sorcerer Peaka (3166 m) v Britanski Kolumbiji (Kanada) se je pri plezanju zasneženega ozebnika eden od treh plezalcev prijel za veliko skalo, ki pa se je prekucnila nanj in povzročila, da je plezalec padel po strmini in se hudo poškodoval. Primer kaže, kako je lahko tudi stabilnost velike skale (še posebej na zasneženi strmini) nepredvidljiva.

- Mnogi plezalci pridejo vsako leto v narodni park Denali na Alaski (McKinley) z omejenimi planinskimi izkušnjami in močno željo doseči vrh. Kombinacija teh dveh dejavnikov je doslej pripeljala mnoge v pogubo. Najbolj pomemben cilj vseh plezalcev bi morala biti srečna vrnitev.

- Nesreče se v težavnih razmerah zgodijo tudi najbolj izkušenim (nesreča italijanskih gorskih reševalcev in korejske ekspedicije na McKinleyu).

- Na McKinleyu se je večkrat zgodilo, da so neizkušeni in slabo pripravljeni ogrozili varnost ostalih.

- Če hoče nekdo plezati na gore, mora biti pripravljen tudi pomagati drugim v težavah, čeprav to morda pomeni tudi odpoved lastnemu vzponu na vrh.

- Plačilo stroškov reševanja mora iti v breme reševanih oziroma v breme zavarovalnice.

- Izkušena plezalka je padla. Če bi imela čelado, bi lahko preživel.

- V Yosemite Valley v Kaliforniji so našli ostanke opreme. Najprej so mislili, da gre za nesrečo, potem pa so ugotovili, da so neznani »vandal« onesnažili okolje s puščeno opremo.

- Eden od dejavnikov v nesreči v El Capitanu v Yosemiteh je bila gneča v steni, ko so se tri skupine plezalcev v slabem vremenu srečale na ozki polici.

- Tudi Američanom se je zgodila nesreča helikopterja pri reševanju. Vsi člani posadke so umrli.

- Mnogi plezalci, ki preidejo iz umetnih v naravne stene, se prehitro izčrpajo, pogosto pa se tudi slabo varujejo, kar je povzročilo že več primerov reševanja v Big and Little Cottonwood Canyons (Utah), zaenkrat še brez hušjih posledic.

- Na Granite Peak (Montana) so trije mladi možje valili kamenje z vrha (približno 50 ton). Padajoče kamenje je ubilo plezalca. Bili so obsojeni zaradi povzročitve smrti iz malomarnosti.

- V Yosemiteh (Kalifornija) je sodnik obsodil dva plezalca na plačilo kazni v višini 400 dolarjev, ker sta zaradi

neprimerne vedenja (nespoštovanje osnovnih pravil: pozen vstop v steno, brez ustrezne opreme in oblačil) povzročila nevarne razmere, ki so terjale reševalsko akcijo, ta pa je stala 800 dolarjev.

- Nestabilne vremenske razmere so jo v Yosemiteh (El Capitan še posebej) zagodile mnogim plezalcem.
- V Yosemiteh so imeli tudi primere reševanja zaradi kombiniranega plezanja in pijančevanja, kar je privedlo tudi že do poškodb. Več reševanj je tudi posledica neizkušenosti in slabe pripravljenosti plezalcev.
- Izkušen plezalec je s svojim telesom požrtvovalno zavaroval dva plezalca (prijatelja) pred padajočim kamenjem. Ker je bil privezan, je padel približno 5 metrov v globino. Čeprav je imel čelado, je zaradi hudih poškodb glave umrl.
- Danes je mogoče poklicati pomoč po satelitskem telefonu. Vendar pa to ni nadomestek za ustrezno opremo, zdrav razum in ustrezno razumevanje (meja) lastnih sposobnosti. Mobilni je lahko koristen, vendar pa ne more biti samozadosten.
- Čeprav je vroče, se vedno izplača nositi čelado. To še posebej velja, če je v steni več navez.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Ameriški pristop k evidentiranju, analizi in publikaciji

podatkov o gorskih nesrečah nam pokaže pestrost dogajanja v gorskem svetu, še posebej različne objektivne in subjektivne dejavnike nesreč.

Posebna kvaliteta ameriškega pristopa je v tem, da je posebej poudarjena študija primerov (več kot 100 primerov v enem biltenu). Teoretsko in metodološko izpirljen statistični del (omejitev le na bistvene podatke) pa služi predvsem kot okvir za presojo. Kvaliteta študije primerov se kaže v tem, da so analize primerov napisali reševalci, pa tudi v tem, da ponesrečeni niso v velikem številu primerov ostali v anonimnosti (nastopajo večinoma z imenom in priimkom ter s starostjo). Omeniti velja tudi, da sta biltena v prosti prodaji in za ameriške razmere razmeroma poceni. Z izdajo teh letnih biltenov sta American Alpine Club in Alpine Club of Canada omogočila zainteresirani javnosti (planinci in alpinisti, reševalci, novinarji in drugi) vpogled v nekatere bistvene dejavnike in okoliščine gorskih nesreč. Ti podatki in informacije so lahko koristni različnim uporabnikom.

Vira:

Williamson, J. E. & Miskiw, O.: Accidents in North American Mountaineering 1995, 1996, The American Alpine Club, Golden and The Alpine Club of Canada, Banff, Vol 6, 7, Number 6, 1, Issue 48, 49.

POPOLNOMA RESNIČNA, NADVSE RESNA IN POUČNA DOGODIVŠČINA

STEBER REVEŽEV

MIRE STEINBUCH

Nisem vraževeren. Morda samo včasih malo. Tistega jutra pa bi lahko bil, vsaj za vzorec. Sedel sem pod Veliko Mojstrovko, pod vstopom v smer Steber revežev in si obuval plezalnike. Nenadoma se je levi pramen desne vezalke bujno razcvetel kot prenapet pomladni poprek. Panika. Le kako bom spravil takle furmanski cof skozi majhne luknjice tesnega obuvala!? »Poglej, kaj se mi je zgodilo... O, shit! O, hudič, kaj naj zdaj naredim? Sem mar zato vstal ob štirih zjutraj, da bom že ob osmih žalostno končal?« »Kaj pa noriš! Brez muje se še čevlji ne obuje,« me je podučil prijatelj Damjan, ki ima ob primernih trenutkih polno malho neprimernih misli. Nato je pričaral nekakšen levkoplasi, ovil z njim razcveteli konec vezalke in jo s kirurško natančnostjo popeljal skozi majhne luknjice. Dan je bil rešen. Oh, happy day... (Ne hvali dneva pred nočjo, pravi star, menda slovenski pregovor.)

Začetek plezanja je bil nekoliko težavnejši od pričakovanj. Morda zaradi vlažne in mastne poč, vendar to samo po sebi še ni napovedovalo nič posebnega. Dan se po jutru pozna. Ne, tale pregovor pa danes ne pride v poštev. Še dobro, da nisem vraževeren.

Stojim na nagnjenih, rahlo skrotastih ploščah, ki jih prekinjajo ozke in dolge police. Ne vem, kam bi šel, kam bi se del. »I, deni tja, kjer si vzela.« »Jaz nisem nikjer nič

vzel.« Pojdi, kamor te vodi srce, priporoča **S. Tamaro**. Srce pa molči, ker je samotni lovec. Molči tudi Damjan. Vsi molčijo in čakajo, kaj bom rekel. Jaz pa trmasto tiho. »This is a free country, man,« je rekel greenhorn, ko se je izgubil v preriji in po reki brez povratka odplul v Zofijin svet. Jaz pa nisem toliko svoboden, saj lahko odtavam največ petdeset metrov, kajti Damjan me trdno drži na vrvi.

Iz žepa potegnem opis in skico smeri. Čitalništvo na Slovenskem ima več kot stoletno tradicijo. Taki navadi pa ne gre, da bi se človek izneveril. Torej sem odprl čitalnico in ugotovil, da opis navija za levo, skica pa kaže v desno. Danes se celo na tradicijo ne moreš več zanesti. Meni pa ni bilo do reševanja rebusov, sicer bi vzela s seboj Malega ugankarja ali pa Matematika ni težka. Na podlagi nekih parametrov, katerih izvor je še zaviti v tančice skrivnosti, se odločim za levo.

Ko sva že skoraj priplezala do tja, je dvakrat votlo zadonelo, enkrat rezko počilo in še preden sva dojela, kaj se dogaja, je scalo po nama iz vseh božjih lukenj. Točno nasprotje od napovedi. Morda bodo tudi vremenoti nekoč doživeli svoje Glory days, kajne, Bruce! Voda se je penila in mehurčkala po steni, midva pa sva stala na štantu kot polita cucka. Dva reveža, ki sta iskala Steber revežev, sta našla svojo revo.

Ko je naliv toliko ponehal, da sem lahko pogledal navzgor in pri tem obdržal oči odprte, sem imel kaj videti.